

hudba a na závěr zazněla německá hymna „Deutschland über alles“.

Při srovnávání říšskoněmeckého a našeho rozhlasového vysílání se dostáváme k otázce, proč se v Německu začalo s vysíláním až koncem roku 1923. Vždyť od roku 1906 existovala v Nauenu tzv. velkovysílačka, od roku 1920 probíhalo pokusné rozhlasové vysílání také na Königs Wusterhausenu.

Je třeba si uvědomit, že situace v Německu byla po první světové válce velmi revoluční. Například v listopadu 1917 vyhlásili vzbouření námořníci v Kielu své požadavky rádiem a jeho prostřednictvím se spojili s bolševiky v Rusku. Teprve koncem roku 1923 měly říšskoněmecké monopoly pocit stabilizace. Rozhlas dostal v Německu zelenou teprve tehdy, když nehrozilo nebezpečí, že by nové médium mohl někdo zneužít.

Vidíme však zde ještě jeden podstatný rozdíl. U nás se sice začalo s pravidelným, i když pokusným vysíláním v květnu 1923, ale až do října 1923, respektive do dubna 1924 prakticky nebylo možné legálně získat rozhlasový přijímač. Takže i když jsme u nás začali s rozhlasovým vysíláním „jako jedni z prvních v Evropě“ – jak se často v literatuře nadšeně tvrdí, – nebyl to tak velký zisk a úspěch, jak by se na první pohled zdálo. Německo mělo za sebou léta pokusů a sílu říšskoněmeckého radioprůmyslu. Rozhlasový poplatek se zde v březnu 1924 snížil ze 60 na 2 marky měsíčně. K 1. červenci 1924 bylo v Německu již sto tisíc abonentů. Po Berlíně vznikají rozhlasové společnosti i v dalších městech – Lipsku, Mnichově, Frankfurtu nad Mohanem, Hamburku, Stuttgartu, Vratislavi, Královci a dalších. Počet koncesionářů stále stoupá. Od ledna 1926 je jich v Německu milion. Jen pro srovnání – i když nesmíme zapomínat na počet obyvatel v Německu a u nás – miliontého posluchače přivítal náš rozhlas až na podzim 1937. Byl jím občas německé národnosti Julius Richter z Bohosudova.

Říšskoněmecký kapitál si tedy velmi brzy uvědomil, co rozhlas znamená. Uvědomovali si to i jedinci u nás. Ale pro velkou část posluchačů rozhlasu nepředstavovalo rádio nic jiného než přístroj, který má některé nevýhody a jisté přednosti proti gramofonu. Obvyklý typ posluchače rozhlasu si v polovině dvacátých let naladil večer svoji oblíbenou stanici nebo stanice, aby vyslechl nějaký hudební přednes či nejnovější zprávy, nebo aby předvedl přístroj svým známým, kteří tuto vymoženost znali pouze z doslechu. Odvážnější se pak pouštěli do lovení vzdálených stanic, aby zjistili dosah svého přístroje. Jak tehdy takový radioamatér vypadal? V Berlíně v Národní galerii na „Museuminsel“ byl vystaven obraz Kurta Güntera „Der Radionist“ z roku 1927. Je na něm vyobrazen starší pán s doutníkem, v roce drží knihu s názvem „Průvodce operou“, na uších sluchátka, u ruky láhev vína a vedle něho stojí onen zázrak – velká oranžová bedna s mnoha knoflíky a vypínači.

Od roku 1923 můžeme hovořit o pokusném rozhlasovém vysílání v Československu. Podle vzpomínek Emilie Tučkové-Kočové, hlasatelky Radiojournalu, se ozývalo: „Haló, haló! Zde vysílací stanice Ra-

diožurnálu ve Kbelích u Prahy. Vysíláme na vlně 1150 metrů a zahajujeme tímto programem.“ Toto ohlášení, které zaznělo v pořadu „A léta běží“ dne 24. 6. 1921, je vlastně jedinou zprávou o tom, jak se tehdy náš rozhlas představoval. Musíme jen spoléhat na to, že paměť naší první hlasatelky všechna slova dobře zaznamenala.

V literatuře se setkáváme s tvrzením, že rozhlas u nás se stal skutečností díky nadšení tří mužů, kteří stáli u jeho kolébky – technika, právníka a novináře. Zastavme se na chvíli u nich.

Inženýr Eduard Svoboda pracoval nějakou dobu jako technik u americké společnosti Westinghouse, ano té, která byla průkopníkem rozhlasového vysílání. Poznal počátky i rychlý rozvoj radiofonie ve Spojených státech a přesvědčil se o možnostech pro obratného podnikatele. **JUDr. Ladislav Šourek**, předseda vzniklé společnosti Radiojournal, byl obratný právník a mimo to ředitel Radioslavia. Víme tedy, proč byl doporučen jako třetí při jednání na ministerstvu pošt. Novinářem v trojici průkopníků – jak je charakterizuje R. Běhal – byl **Miloš Čtrnáctý**, redaktor „Národní politiky“, jenž měl důležité slovo ve Spolku českých žurnalistů. V. Dolejší v knize „Noviny a novináři“ o něm uvádí, že byl i spolujednatel Velké operety.

V červnu 1923 je založena společnost Radiojournal s kapitálem 500 000 korun. Rozhodující slovo zde měla Radioslavia, která vložila do podniku 255 000 (51 %), Ing. Svoboda zakoupil akcie za 159 000, redaktor Čtrnáctý za 52 000 a o zbývající podíly se rozdělili šéfredaktor listu Československá republika Josef Jan Svátek⁴⁾ (10 000), Spolek českých žurnalistů (6 000), Jan Vladimír Vaněk z Národní politiky (4 000) a po dvou tisících korun redaktoři Národní politiky Ladislav Mattuš, Vladimír Šilberský a Jan Hejret, dále Arnošt Brichta, vrchní ředitel Politiky, senátor Václav Klofáč, šéfredaktor Českého slova, Ing. Josef A. Holman, redaktor Technické tribuny a Karel Dvořák, redaktor Venkova.

Začátky našeho rozhlasu ukazuje ve svých vzpomínkách Miloš Čtrnáctý, později první programový šéf rozhlasu. Popisuje náhodné setkání s Ing. Svobodou, podnikatelem činným již od roku 1913 v oboru filmu. V roce 1922 jednají na ministerstvu pošt s ministerským radou Ing. Josefem Strnadem, který je upozorňuje, že nejsou samotní, kdo se uchází o povolení k vysílání. Nakonec po několikaměsíčním jednání na ministerstvu je na doporučení Ing. Strnada, člena správní rady Radioslavia, zahájeno vyjednávání s touto společností. Radioslavia žádá jednapadesátiprocentní podíl. Bylo tedy na dvojici „žurnalistů“, aby sehnali potřebný kapitál. V náborovém dopisu Spolku českých žurnalistů, adresovaným členstvu, se nabízelely podíly po dvou tisících korunách. Miloš Čtrnáctý píše, že přihlášky přijímal sám v redakci Národní politiky. Nedošlo jich prý mnoho, a to většinou od kolegů, na něž měl osobní vliv. Mimo spolek, který upsal tři podíly, se mu podařilo – jak uvádí R. Běhal v knize Vývoj české rozhlasové reportáže – získat Arnošta Brichtu, tehdejšího vrchního ředitele Národní politiky, Václava Klofáče, šéfredaktora Českého slova.

I když zde stavíme na vzpomínkách pamětníků, zdá se, že M. Čtrnáctý nepřeháněl. Skutečně šlo o jeho snahu získat co nejvíce podílníků, protože čas ke složení podílu byl vymezen, a jak se ve svých pamětech zmiňuje, měl dojem, že se „s padnutím věci počítá“, aby Radioslavia měla volnou ruku. Většina žurnalistů se o akcie zajímala skutečně díky „osobnímu vlivu“ kolegy Čtrnáctého.

Dne 7. června 1923 se odbyvala ustavující valná hromada, kde byli zvoleni jednatelé společnosti Radiojournal: Ing. Richard Gemperle, ředitel Českomoravských elektrotechnických závodů Křižík; JUDr. Ladislav Šourek, ředitel Radioslaviie; Ing. Pavel Hájek, Ing. Eduard Svoboda a redaktor Miloš Čtrnáctý. Během roku nastává v jednatelském sboru změna – na místo ředitele firmy Křižík nastupuje Ing. Riesinger a tím pádem se stává i jednatelem Radiojournalu. V dozorčí radě zasedlí pánové Henri Pelissot, ředitel Pražské úvěrní banky, Karel Hrabčík, ředitel Telegrafie a šéfredaktor Úředního listu Dr. Josef J. Svátek.

Zakladatelé Radiojournalu již před ustavením společnosti upozorňovali ministerstvo pošt, že bude třeba postavit řádnou vysílací stanici, ale byla jim přidělena telegrafická stanice ve Kbelích. Probíhal totiž dále boj o moc mezi jednotlivými politickými stranami, směry a exponenty. Ministerstvo pošt v rukou lidovců se snažilo, aby rozhlas zůstal trvale v oboru působnosti poštovní správy a aby bylo využito jeho dosavadních zařízení. Radioslavia však již v květnu 1923 objednala speciální rozhlasovou stanici, ale pro nedostatek kapitálu to byla jen malá půlkilowattová vysílačka. Ta byla v prosinci 1923 skutečně do Prahy dodána.

Radiojournal začal z nařízení ministerstva pošt vysílat z kbelské stanice. Kvalita vysílání však byla poměrně špatná, nebylo přáno ani zřízení studia v centru Prahy. Tyto kvalitně špatné začátky vysílání československého rozhlasu nezbudily tedy všeobecný zájem. Spíše naopak, nová rozhlasová společnost byla téměř bojkotována, mnoho posluchačů nechtělo platit předplatné. Koncem roku 1923 měl Radiojournal bilanční ztrátu kolem sta tisíc korun. Na jaře 1924 projevilo ministerstvo pošt první úvahy o reorganizaci Radiojournalu, kdy chtělo zcela vyloučit soukromé účastníky.

Za tahanicemi kolem nové stanice byly pravděpodobně zájmy říšskoněmeckých a francouzských firem a jejich exponentů u nás. Kbelický vysílač byl systému Huth, tedy říšskoněmecké firmy, nový, objednaný Radioslavií, pocházel od francouzské firmy. Nakonec musela intervenovat anglická Marconioho společnost, která koncem října 1924 přistoupila ke společnosti Radioslavia jako podílník.⁵⁾ Téměř rok ladem ležící vysílačka francouzské výroby byla tedy konečně instalována a začátkem roku 1925 uvedena ve Starých Strašnicích do provozu. Půlkilowattová stanice zahájila provoz 12. února 1925 na vlně 550 metrů. Později byla přestěhována do Bratislavy, kde sloužila až do května 1929.

A opět nastaly problémy kolem objednávky nové stanice. Již v prosinci 1924 Radioslavia nabídla ministerstvu pošt 10 kW anglickou vysílací stanici. Trvalo téměř celý rok, než byla v Praze postavena nová

vysílačka o poloviční vysílací energii, avšak americké výroby. Tahanice kolem rozhlasových stanic pokračovaly i v dalších městech, kde se začínalo s rozhlasovým vysíláním, tedy v Brně, Bratislavě, Košicích.

Po poodhacení zákulisního jednání se můžeme vrátit k tomu, co bylo určeno pro veřejnost. Literatura tehdejší doby líčí, jak dne 18. května 1923 burácel vítr a prudký déšť vrhal přívaly vody, ale plátěný stan ve Kbelích vydržel. Pamětník Jan Velík, tehdejší technik Radiojournalu, však ve své rozhlasové vzpomínce líčí, že toto první vysílání bylo z dřevěného baráku a že do stanu se přestěhovalo až později. Ať tedy bylo provizorní studio kdekoliv, na vlně 1180 metrů se vysílal onoho dne první koncert, na němž účinkovali členové orchestru kina Sanssouci, hrající na licenci Spolku českých žurnalistů. Připomeňme si jen, že zvukový film se objevil až o tři roky později – na Broadwayi měl svoji první premiéru v roce 1926.

Miloš Čtrnáctý sledoval program v kině Sanssouci, zatímco Ing. Svoboda řídil vysílání ve Kbelích. Plátěný stan byl na podzim 1923 vyměněn za dřevěný barák na letišti ve Kbelích, tedy opět na periferii města. Kolem tohoto stanu vlastně také najdeme nějakou tu legendu. Všeobecně se rozšířila informace, že skautský stan propůjčila Prázdňinová kolonie pražská,⁶⁾ ale Ing. Svoboda⁷⁾ uvádí, že stan zapůjčil Československý červený kříž. A abychom dali slovo i dalším, uvedme, že Ročenka posluchače 1934 připomíná, že na podzim 1923 se pořadatelé přestěhovali ze stanu do bývalé dílny mechaniků. Tento „atelier“ se ukázal příliš malým, a proto se na pozvání společnosti Elektra, továrny na výrobu žárovek, přestěhovalo vysílání na krátký čas do Hloubětína. Správa kbelské stanice zatím upravila lepší místnost, dřívější předsíň a sklad, a rozhlas se vrátil do Kbel. Tuto událost připomíná i Ing. Jirounek v knize Prvních deset let československého rozhlasu, ale Ing. Svoboda se o ní nezmiňuje.

Jak vzpomínají pamětníci v Kapitolách z dějin čs. rozhlasu, hlasatelem byl tehdy poštovní mechanik Vlach, jenž později denně ladir před vysíláním ve 20.15 hodin stanici a posluchači ještě před ohlášením slychávali jeho hluboké „á“. Pak se ozval zvukový bas, který oznamoval začátek vysílání a jednotlivá čísla programu. Vysílání uzavíral slovy „na slyšenou!“. Burzovní zprávy hlásili operatéri Jandl a Novotný. Později se ujala hlášení slečna Tučková, po níž převzal tuto úlohu již stálý hlasatel Adolf Dobrovolný.

Přibližně od srpna 1923 vysílal Radiojournal z Kbel v 10.30 a ve 13.30 hodin burzovní zprávy, které dodával vlastní burzovní zpravodaj, jímž byl pravděpodobně Ing. Josef Brabec, burzovní referent Národních listů v Praze, který s Radiojournalem nejprve spolupracoval externě a od listopadu 1923 byl touto společností přijat nastálo za burzovního referenta. V 18.00 hodin se vysílal světový trh bavlny, kam zprávy dodával soukromý pražský obchodní dům a večer byly na programu hudební produkce, recitace a sportovní zprávy, na nichž spolupracoval redaktor Horáček. Jde pravděpodobně o Ing. Bohumila Horáčka, sekretáře ředitelství Melantrich a funkcionáře Syndikátu čs. novinářů.

Přes všechny snahy skončila bilance prvního obchodního roku Radiojournalu ztrátou 196 000 korun. Radiojournal proto nabízí podíly, hledá zájemce, píše, intervnuje, vedení společnosti osobně jedná. Dne 17. června 1924 sděluje ministerstvo pošt a telegrafů prezidiu ministerské rady, že celková situace Radiojournalu je velmi svízelná, a žádá, aby záležitost reorganizace Radiojournalu byla projednána na nejbližší schůzi ministerské rady. Již v dubnu 1924, přesněji 17. dubna, upozornil na ministerské radě tehdejší ministr veřejných prací Antonín Srba, že jest záhodno, aby byl zabezpečen náležitý vliv státní správy na rozhlas a ministerstvo pošt bylo tehdy vyvázano, aby podalo návrh.

A tak se od jara 1924 roztočil další kolotoč propletených zájmů, vlivů a sfér působnosti. Radiojournal nabízel upsání zvýšeného kapitálu Orbisu, Lidovým novinám, Venkovu i agrárním organizacím. Objevila se snaha vytlačit Radioslaviu. Ale tehdy se opět objevují zahraniční vlivy. Navenek se sice opěruje tím, že Radioslavia byla zakladatelkou Radiojournalu a že přispěla ke krytí běžných schodků Radiojournalu obnosem 140 000 korun z prostředků, poskytnutých jí francouzskou C.G.F., ale rozhodující byla jiná věc.

Radioslavie, dosud spolupracující s Francouzi, získala – jak víme – spoluúčast anglické společnosti. Anglický a francouzský kapitál tehdy měl u nás své páky. A pak se objevili další vážní zájemci – agráři. Jejich zájem se odůvodňoval meteorologickými zprávami a množstvím potencionálních abonentů na vesnici, ale hlavní důvod měl zůstat veřejnosti opět skryt.

Ministerstvo pošt chytře přehrálo úkol ministerské rady na Radiojournal. Koncem dubna 1924 navrhoval Radiojournal zvýšení kapitálu na 750 000 korun a jeho rozdělení na tři díly, stejně rozdělené mezi žurnalisty, stát a ústřední organizaci československého průmyslu, tedy „vyšachování“ Radioslavie. To se ministerstvu pošt celkem zamlouvalo a připravilo čtyři varianty, v nichž různým podílem participoval stát, žurnalistická skupina, průmysl a banky. Do jednání se však zapojili další zájemci. Koncem února 1925 se konečně objevují pouze dva návrhy – ministerstva pošt a tiskového odboru ministerské rady. Na březnovém zasedání ministerské rady pak dochází ke kompromisnímu, jak bylo tehdy řečeno provizornímu řešení.

Reorganizace společnosti byla oficiálně provedena na valné hromadě 4. 7. 1925. Stát měl 51 % kapitálu, Radioslavia 16 %, radiovýrobci 12,5 %, zemědělské kruhy 8 % a žurnalisté 12,5 %. Je možno jen dodat, že meziministerská jednání o reorganizaci Radiojournalu se táhla ještě dlouho, prakticky až do okupace Československa nacisty.

Svědectví novinových stránek

Boj politických stran, různých zájmových skupin a monopolů se projevoval částečně na stránkách tehdejšího tisku. Zalistujme novinami z předmnichovské republiky a podívejme se, co psali začátkem dvacátých let o rozhlasu.

NÁRODNÍ LISTY – 20. 5. 1924

...Nejjednodušší přijímací stanice s krystalovým detektorem, která nemá žádného zdroje elektrické energie k zesilování a stačí k přijímání na vzdálenost asi do 30 km, přijde celkem asi na 350 Kč. Dokonalejší přístroj s jednou lampou elektronovou, zesilovačem a ostatním příslušenstvím, který může přijímat až ze vzdálenosti 2000 km, bude stát kolem 1000 Kč, přístroj dvoulampový asi 1800 Kč, třilampový až 3000 Kč. Jednolampové přijímače, které vyrábí akciová společnost Telegrafia, s celým zařízením budou se prodávat asi za 900 Kč.

28. ŘÍJEN – 26. 5. 1924

Ministerstvo obchodu udělilo čtyři koncese k výrobě radiotelegrafního zařízení – Křížik a spol. (Praha), dr. Vorel (Praha-Jinonice), Myslík a Hyršovský (Přelouč) a Rainer (Kutná Hora).

VEČER – 23. 8. 1924

S přestavbou vysílací radiové stanice ve Kbelích bylo započato. Hlavním důvodem k této přestavbě je řada nesnází a závad, které se vyskytovaly při vysílání Radiojournalu.

NÁRODNÍ LISTY – 13. 2. 1925

Během včerejšího dne pokračoval Radiojournal v pokusech s novou vysílací stanicí ve St. Strašnicích. Odpoledne dokončeno bylo přímé spojení mezi vysílací stanicí a Nár. divadlem a večer pak zachyceno bylo představení „Dvou vdov“. Vysílání dělo se tím způsobem, že na jevišti u nápovědy byl umístěn zvláštní mikrofon, od něhož bylo vedeno spojení do propadla. Zde byl zvuk pomocí amplionu zesílen a veden kabelem přes hlavní poštu do Radiojournalu ve Fochově třídě, odtud zesílen druhým amplikátorem prošel do vysílací stanice strašnické.

ČESKÉ SLOVO – 17. 5. 1925

V poslední době nastala horečka radiová. I ten nejhudší opatřuje si malou přijímací stanicí, která vyžaduje již jen 240 Kč nákladu, aby si opatřil péknu a levnou zábavu.

Praha měla původně svou vysílací stanicí ve Kbelech, která je přenesena do Strašnic. Měli jsme radost, že nově zařízená stanice jest chloubou naší republiky a těšili jsme se na zakoupení nové stanice 5 kW, kterou v poslední době ministerstvo pošt objednalo. Těšili jsme se krásným požitkem z našeho „Národního divadla“ a srdce plesalo, když jsme věděli, že naši chloubu slyší celá Evropa. Bezsporně byla naše stanice skoro ta nejlepší, co se týče volby programu. Zaráží však, když se ozve ze Strašnic zpěv italský nebo jiný. Český jsme z jiné stanice dosud neslyšeli. Naše stanice vyžaduje bezpodmínečně užívání pouze státního jazyka. Ohromné zděšení v kruzích posluchačů způsobila zpráva, že má být v Praze povoleno zřízení stanice německé, snad dokonce ve Kbelích. Tj. neuvěřitelné. Povolil by nám Berlín zříditi tam českou stanicí? Německých stanic jest taková spousta, že je slyšíte, jakmile pootočíte trochu ladičem. Tak na co potřebují Němci takovou stanicí?

TRIBUNA – 5. 11. 1925

Politika, která nutí Němce k tomu, aby byli odkázáni toliko na německé stanice, je, mírně řečeno, krátkozraká. Vylučovati Němce v jakémkoliv ohledu z hranic tohoto státu, je zřejmě politikou protistátní, která ve svých důsledcích provokuje iredentu.

- 1) Karel Hrdlička, Pohled do minulosti. In Ročenka posluchače rozhlasu 1934, Praha 1933.
- 2) Podle téhož pramene.
- 3) Slovo „říšskoněmecký“ se liší od „německého“ – říšskoněmecký má přímý vztah k Německu, německý má vztah k Československu.

- 4) Československá republika byl úřední list. J. Svátek byl ministerský rada.
- 5) Dne 5. října uveřejnily Národní listy pod titulem Účast anglické Marconiho skupiny na Radioslavii tuto zprávu: Jak se dovídáme, dlí již několik dní v Praze zastupci anglické Marconiho společnosti, kteří jednali s Radioslaví o collaboraci. Jednání tato byla včera večer skončena a příslušná smlouva bude podepsána. Na Radioslavii je zúčastněna skupina francouská, která část svých akcí přenechá anglické skupině.
- 6) Např. A. J. Patzaková, Prvních deset let československého rozhlasu. Radiojournal Praha 1935, str. 19.
- 7) V knize A. J. Patzakové na str. 915.

MgA. Jiří Hraše**Pohřeb prezidenta**

Znělka stanice Praha
Smuteční znělka

„První prezident Československé republiky, prezident Osvoboditel Tomáš Garrigue Masaryk skončil na zámku lánském dnes, v úterý 14. září ve tři hodiny dvacet devět minut ráno, dovršiv 87 let šest měsíců a sedm dní života.“¹⁾

Zpráva Radiojournalu 14. 9. 1937, vysílaná česky, karpatorusky, německy a maďarsky.

1.

„Základní úsilí, jež určovalo ráz Masarykově filosofii, byla snaha po lepším člověku. Právě proto se stal propagátorem rozhlasu a jeho pilným posluchačem, že v něm našel svého spolupracovníka. Ve svém denním pracovním programu vyhrazoval si chvíli, aby mohl poslouchati v rozhlase to, co ho zajímalo.

Většinou poslouchal programy stanic československých, zvláště tehdy, když na programu byly skladby dvou hudebních geniů, jichž si hluboce vážil – Beethoven a Smetana. Zajímaly ho však i národní písně, zvláště, když byly prostě zpívány. (...) Tím oddanějším posluchačem se stal T. G. Masaryk od chvíle, kdy zdravotní stav ho přiměl k abdikaci z úřadu presidentského a kdy – rovněž vázán zdravotními důvody – nemohl se účastniti návštěv divadla či koncertu. (...) President Osvoboditel nebyl ovšem posluchačem pasivním. Věděl, že slova uznání nejen těší, ale že jsou i posilou k další práci, a proto často vyzval, že se mu něco líbilo,“ vyložil Masarykovo posluchačství dr. Ladislav Šourek.²⁾

V září 1937 jeho poslech skončil. Jak řekl Jan Masaryk novinářům: „Jak krásně žil, tak krásně umřel... Nemůže se o něm říci, že zhasl. Nezhasl – dohořel.“³⁾

„V posledních letech,“ pokračuje Šourek, „poslouchal prezident Osvoboditel rozhlas jen příležitostně, nýbrž pravidelně mezi osmou a desátou hodinou večerní, v době, jež byla pro něho chvílí klidu a chvílí intimních hovorů s rodinou nebo s blízkými známými. Líbil-li se mu náš program a stalo-li se, že jsme – tak říkajíc – přetahovali, neuposlechl prosebné přítomnosti ošetřovatelčiny a nešel spat dříve, do-

kud nebylo skončeno vysílání díla. (...) Naposledy poslouchal prezident Osvoboditel 1. září t. r. Poslouchal Schubertovu VI. symfonii. O desáté hodině vešla do salonku sestra ošetřovatelka na znamení, že je čas jít spat. President Osvoboditel však setrval až do konce. Když pak na závěr koncertu ozvala se státní hymna, pan prezident povstal a – jak si všimli všichni přítomní – ‚vznešeně stál‘.“²⁾

2.

V úterý 14. září plánoval Radiojournal do vysílání řadu běžných relací pracovního dne, počínaje blokem Vesele do nového dne a pokračuje zpravodajskými relacemi a informacemi v češtině i němčině, různými hlídkami a ovšem hudebními pořady, např. „Operetní hudbou z gramofonových desek“ – v poledne, „Pochody národů na gramofonových deskách z archivu Radiojournalu“ odpoledne nebo Fibichovým klavírním cyklem Z hor v podání Dany Šetkové pozdě večer. Večerním pořadem Prahy spolu s Brnem a Ostravou mělo být slavnostní pásmo k sedmdesátce Petra Bezruče „Prvý bard z Beskyd a poslední“. Skutečné vysílání proběhlo zcela jinak. Mezi 6.00 a 8.15 zazněla zpráva o smrti TGM ve čtyřech jazycích, střídaná smuteční znělkou ze Sukovy hudby k pohádce Radúz a Mahulena, lékařská zpráva o skonu TGM v češtině a němčině, zpráva o smrti slovensky a rusky, mezitím stále znělka smuteční a znělka Liblické stanice, přerušené Fibichovým smutečním pochodem z Nevěsty messinské a malým koncertem šesti skladeb českých skladatelů Foerster, Smetana, Suka. Poté až do poledních zvonů se střídají pouze další zpravodajské relace v pěti jazycích, vesměs k úmrtí, a přehledy tisku ta-

ké v pěti jazycích a jedna zpráva o povětrnostní situaci. Později během dne se ozve ještě polština, po 13. hodině blok zpráv, adresovaný cizíně francouzsky, anglicky, italsky, rusky. Večer místo bezručovského pásma zní v podání pražského rozhlasového orchestru pod taktovkou K. B. Jiráka Sukova symfonie Asrael.

Nebyl to první den s mimořádným programem proti původnímu plánu. Když v neděli 12. září nastoupili ranní službu inspektor programu Karel Kopecký, hlasatelka Marie M. Tomanová a poslechový kontrolor programu ing. J. Potůček, „jest volán telefonicky inspektor programu osobním tajemníkem presidenta Osvoboditele Drem Schenkem, který oznamuje zhoršení zdravotního stavu pana presidenta... Důsledkem toho nevysílá pražská stanice programovou relaci ‚Vesele do nového dne‘, nýbrž připravený pořad náhradní.“⁴⁾ V průběhu dne ovšem jsou vypuštěny pořady lehké zábavní hudby, včetně koncertů lázeňských orchestrů v Karlových Varech a v Poděbradech, zůstávají odborné hlídky a literární pořad i zpravodajské relace včetně informací sportovní, večer místo operety Oskara nedbala Vinobraní, vysílá se z Ostravy koncert ze světové hudební klasiky.⁵⁾

Mimořádné vysílací schéma je vytvořeno pro všech 10 dní od 12. do 21. září. Skládá se velkým dílem z hudebních pořadů, významně v něm působí na celý den rozložené zpravodajství, doplňují je přednášky, recitace a dramatické scény. Všechny programy je tematicky zaměřen k Masarykovu úmrtí buď přímo (vzpomínky – přednášky přátel a spolupracovníků), nebo nepřímo (verše, scény z dramatických obrazů české historie). Od 14. září mizí i zbytek pravidelných hlídek, mimo pořady orientované na TGM zůstávají jen zpravodajské relace ČTK se zprávami politickými, burzovními a meteorologickými.

Např. 13. 9. v pondělí, se vysílá asi 8,5 hodiny hudby. Z toho je ve vysílacím přehledu označeno 5 hodin a 20 minut jako vysílání z gramofonových desek a zbytek bez označení je možno považovat nejspíše za reprodukci z blattnerfonových páسů.

Skutečnost, že byla k dispozici záznamová technika je klíčovou podmínkou pohodového naplnění programového záměru smutečních dnů. Radiojournal měl od roku 1932 k dispozici nahrávací aparatury na voskové matrice (pro jednorázové použití k reprodukci), na fólie s želatinovým povrchem, přehrávané se zahnutou jehlou, a od roku 1935 bylo reprodukční oddělení vybaveno i nahrávacím zařízením na ocelový pásek – blattnerfonem: pásek o šířce 3 mm a tloušťce 0,1 mm dlouhý 2700m probíhal po záznamových či snímacích hlavách rychlostí 1,5 m/vt; vešlo se na něj 30 minut záznamu. V roce 1937 byl v Praze instalován druhý exemplář blattnerfonu. Těchto páسů se užívalo hlavně pro nahrávky hudební, ale i k záznamu činoher z živého vysílání pro uvedení v repríze.

V evidenci vysílaných pořadů je zaznamenáno výslovně jako vysílání ze studia jen několik hudebních koncertů, převážně asi byly ostatní vysílány ze záznamu. Nejasné je, jak tomu bylo u koncertů ze stanic v Brně, Košicích nebo Bratislavě: byly už také vybaveny blattnerfony?... pokud ne, musely by tři koncerty z těchto stanic dne 13. 9. vysílané „soudo-

bě“ být realizovány živě. Naopak zcela nepochybně byly živě vysílány všechny zprávy (ať prvé zprávy Radiojournalu z 12. září o zhoršení zdravotního stavu prezidenta, tak od dopoledne toho dne všechny další zprávy ČTK, vysílané po stálé lince z kanceláře ČTK), ale také až na výjimky všechny přednášky a vzpomínky i všechny recitované básně. Pokud jde o vysílání dramatických úryvků, např. III. dějství dramatického mýtu Kníže Arne Dvořáka či III. dějství dramatické básně Vůdce Stanislava Loma, nelze vyloučit, že byly vysílány ze záznamu na pásu.

Kombinace zdrojů umožnila sestavit např. na neděli 19. 9. večerní pořad slova a hudby „Tomáš Garrigue Masaryk“ s podtitulem důvěrná meditace. Zdeněk Štěpánek v něm (bezpochyby živě ze studia) recitoval verše V. Dyka, M. Jirko, K. Tomana, P. Kříčky, a V. Nezvala, střídán hudebními čísly: fanfárami ze Smetanovy Libuše, Foersterovým sborem Svatý Václave, vstupem Smetanovy básně Z českých luhů a hájů, dumkou z Dvořákovy Smyčcového kvartetu E-dur z desek, závěru Sukovy symfonické básně Praga na blattnerfonovém pásu a na konec Sukovou Elegií živě ve studiu hranou Ondříčkovým kvartetem, komorním sdružením čsl. rozhlasu.

Nabídka hudebních skladeb v těchto dnech nebyla odlišná od jiných dní rozsahem, ale výběrem. Jestliže rozhlas si formuloval rozlišení hudebních děl na vážná, populární a lehká, pak ve dnech smutku lehká hudba byla vyloučena zcela. Základní tón udávala vážná hudba, z toho v nejvýznamnějších časech a provedeníh čísla vysloveně náročná, těžká i tématem jako byly Sukův Asrael, Foersterovy Blažené úsměvy mrtvých, Ostrčilova Křížová cesta, Fibichův smuteční pochod z opery Nevěsta messinská, Mozartova Smuteční hudba apod., ale i další skladby písňové a symfonické českých a slovenských, zčásti také světových autorů. (Vysílány byly buď ze studia, nebo ze záznamu na pásech.) Doplňovala je hudba populární, vesměs krátké skladby nebo části skladeb jako Mozartův Menuet, Chopinovo Nokturno, Nedbalův Valse triste, Schumannovo Snění a Händlovo Largo a árie např. z Dalibora, vodníka z Rusalky, Přemysla Ó, vy lípy z Libuše i operní dueta, sbory a scény z oper či jejich přehledy – vesměs z gramofonových desek.

Přehled odvysílaných pořadů svědčí o tom, že vysílání bylo obsahově i provozně promyšleno a zvládnuto. K tomu cílí také „v době od 14. do 21. září byla téměř veškerá činnost čsl. rozhlasu soustředěna v Praze, tj. v sídle celostátní rozhlasové stanice, čímž byla i vyjádřena jednolitost celostátního smutku.“⁷⁾

Respekt budí zejména seznam projevů, přednášek, vzpomínek a citací, jak byly systematicky připraveny a rozloženy do programu smutečních dnů tak, aby postihovaly nejrůznější stránky života i odkazu zesnulého. Počínaje 14. zářím, od něhož se z denního programu ztratily poslední stopy běžného vysílacího schématu, se tyto texty objevovaly zpočátku převážně v podobě elaborátů, připravených v redakcích ČTK, po dvou dnech jako záznamy oficiálních projevů na půdě různých orgánů nebo projevy pronesené přímo do rozhlasového vysílání. S rozmyslem jsou vybíráni přednášející tak, aby reprezen-

tovali různé obory i různé národnosti, čelní představitelé hovoří ve své mateřštině, některé projevy a připravené materiály jsou opakovány v překladech.

ČTK^{B)} připravila témata: Masaryk viděn vrstevníky, Masaryk und Journalisten, Jak pozdravilo Slovensko prezidenta Masaryka, Masaryk a Podkarpatská Rus (karpatorusky)⁹⁾, TGM za války (slovensky), Jak viděli Masaryka novináři, Künstler über TGM, dvakrát nespecifikované Úvahy o TGM (slovensky a karpatorusky), Masaryk a Amerika, Masaryk, wie ihn die Zeitgenossen sehen, Masaryk a Poláci. K tomu ČTK zařadila dvakrát dr. Fuchse¹⁰⁾: jednou jako „projev“, jednou jako přednášku na téma Romantik a realista. Krom toho byly zařazeny některé výběry jak z ČTK: Citáty o TGM (maď.), tak péči Radiojournalu: Čtení z myšlenek TGM, Čtení z projevů TGM, Čtení z Hovorů Karla Čapka, Ze vzpomínek Eduarda Beneše.

Rozhlas připravil dále osm vystoupení významných osobností, rozložených do dnů od 16. do 20. září: spisovatele Karla Čapka (ze záznamu na deskách), ministra spravedlnosti Ivana Dérera (maď.), diplomata a politika Štefana Osuského (slov.), filozofa Emanuela Rádlu (četl R. Deyl), ministra Franze Spiny (něm.), šéfredaktora a představitel Čs. obce legionářské Lva Sychravy, kancléře Přemysla Šámala (ze záznamu na deskách) a slovenského politika Vavro Šrobára (slov.). Tuto vybranou řadu doplnily záznamy (nebo úryvky) projevů, které ve vládě, v poslanecké sněmovně a v senátu pronesli Milan Hodža, Jan Malypetr a František Soukup, jak byly v rozhlase zaznamenány.¹¹⁾ Dále promluvili ve vysílání ministr školství E. Franke (česky, slovensky, německy a tlumočen i rusky, maďarsky, a polsky), ministr obrany František Machalík, primátor P. Zenkl a prof. František Sekanina.

Zvláštní povahu mělo vysílání v pozdním večeru 18. září, kdy se ozvala četba z prvního poselství prezidenta Masaryka (R. Deyl) a poté přenosem z Washingtonu (ze zápisu na gramofonových deskách) byl vysílán u příležitosti 150. výročí americké ústavy projev někdejšího prezidenta (1901–1909) USA Theodora Roosevelta z divadla Sullivan ve Washingtonu.

„Celá programová kampaň kolem úmrtí a pohřbu T. G. Masaryka s množstvím složitých přímých přenosů byla zorganizována přednáškovým odborem,“ konstatuje Vladimír Kovářik¹²⁾. A impozantní přehled témat a řečníků dosvědčuje jeho závěr, že „zároveň se podařilo využít smutečních dnů propagandisticky k popularizaci masarykovského humanismu a jeho výkladu myšlenek demokracie“.

3.

Státním pohřbem přirozeně vyvrcholil smuteční týden chronologicky i gradačně. Nezávisle na tom, že se ještě vracela ozvěna tohoto týdne a samotného pohřbu z ciziny, že se objevovalo hodnocení těchto dnů, že rozhlas pokračoval v týdenních intervalech ve svých vzdělávacích podvečerních časech v masarykovské tematické atd., pohřeb znamenal vrchol a konec těchto dnů, které všechny směřovaly záporně k tomuto vrcholnému poslednímu dnu. (Také proto nelze psát o samotném pohřbu bez rekapitulace dnů, jež mu předcházely.)

Pětihodinovou reportáž zahájil Radiojournal v 9.48 hod. a ukončil v 15.07 hod. Reportáže se těšily oblibě a jejich frekvence ve vysílání houstla. Ačkoliv to stále ještě byly často spíše přenosy, přece dávaly posluchačům vítaný pocit, že jsou „při tom“. Rozhlasoví pracovníci si toho byli vědomi, měli (oprávněně) pocit, že podávají posluchačům „hrubý obraz celého československého života politického, kulturního, hospodářského a sportovního“.^{6a)} Jestliže v roce 1935 překročil počet přenosů a reportáží stovku, v roce 1936 stoupl tento počet na čtyřnásobek. S touto zkušeností výrazně aktualizovaného programu přistoupil rozhlas za napjatého očekávání posluchačů k vysílání pohřbu TGM.

Lidové noviny popsaly „rozhlasovou službu“ v rámci své rozsáhlé zprávy o pohřebním dnu: „Československý rozhlas vysílal podrobně průběh pohřbu a organizoval rozsáhlou síť míst pro reportéry. První stanoviště reportéra bylo v prezidentově knihovně na pražském hradě, odkud hlasatel líčil události na prvním i druhém hradním nádvoří. Když se skončily události na hradě, ujal se slova druhý reportér, jenž měl stanoviště na střeše budovy filosofické fakulty a líčil dojem z průvodu blížícího se k parlamentu. Další stanoviště bylo na balkonu Staroměstské radnice, čtvrté v loggii Národního divadla a páté konečně na malé samostatné tribuně u Wilsonova nádraží, kde byly zbudovány provisorní zvukotěsné kóje jednak pro hlasatele českého, jednak pro hlasatele cizích rozhlasových společností, zejména anglické, rumunské a státní společnosti francouzské, jež tady soustředily zprávy z celého dějiště pohřbu.“

Kromě toho vysílali reportáž o průběhu pohřbu z budovy Radiojournalu zpravodajové soukromého rozhlasu francouzského, zpravodaj jugoslávský, belgický, polský a francouzský a německý hlasatel švýcarského rozhlasu. Kromě toho náš rozhlas vysílal zvláštní německou relaci, kterou si vyžádalo Dánsko a Lotyšsko. Mnohojazyčný byl však i československý domácí rozhlas: vysílal střídavě ve všech řečech státních menšin glosy k hlavnímu rozhlasovému pásmu, jež bylo vylíčeno střídavě slovensky a česky.¹³⁾

Zpráva Lidových novin dává hrubou, ne zcela přesnou představu o rozsáhlosti úkolu, který stál před Radiojournalem. Byl si toho vědom a s hrdotí posléze zhodnotil výsledek: „Obtížný a na výsost odpovědný úkol byly reportáže vážící se k úmrtí Prezidenta Osvoboditele. Tohoto vážného úkolu se zhostil rozhlas s takovým úspěchem, že jej lze zapsati do historie jedinečně působivých reportáží Československého rozhlasu.“^{6b)} Vzárust počtu živého a bezprostředního přibližování událostí posluchačům se projevil v roce 1936 tak, že dochází „v oboru reportážní služby k prohloubení organizačnímu“ a Radiojournal „vytváří koncem května pro reportáže a aktuality zvláštní oddělení při slovesném odboru“.^{6a)} Pravda, praxe nebyla tak žhavá, jak by zde úřední formulace mohla naznačovat: ve skutečnosti byl aktivitami zvláštního oddělení pověřen jeden člověk, aktivní reportér ing. Josef Cincibus (působil v rozhlase v letech 1935–1950), který mohl krom své osoby disponovat pro reportéřské úkoly jednak externími, hlavně novinářskými silami (např. František Kocourek) nebo rozhlasovými silami, jejichž vlastní

a hlavní působení bylo v jiném oboru (např. režisér Disman). Mezi úkoly oddělení trvale patřilo hledat nové schopné síly pro reportéřské úkoly. Přesto nelze popřít, že „reportáže svou živostí a bezprostředností osvědčily moc aktuality“^{6b}).

Celá ideová koncepce těchto dnů, tj. výběr myšlenek, osob i symbolizujících programových prvků ležela nepochybně na přednáškovém oddělení. Personální volba a řízení reportérů pak (při všech pravděpodobných vzájemných konzultacích nebo komisionálním projednávání při nejmenším v iniciativních návrzích) na šéfreportéru Cincibusovi. V neposlední řadě byla tu třetí aktivní složka, která se zasloužila o titulku v týdeníku Radiojournal¹⁴): Velká zkouška rozhlasové techniky. Údaje, uváděné pod titulkem, jsou velmi názorné: „Při běžném vysílání pracuje v pražské službě 8 techniků, jsou dva zesilovací řetězy a 14 telefonních linek. V pondělí a v úterý 20. a 21. září bylo ve stále službě 20 techniků a pracovalo 9 zesilovacích řetězů a 63 linek. Kromě zřízenců a šoférů bylo ve městě ještě 25 techniků na reportážních stanovištích. Bylo uspořádáno 18 přenosů domácích a 14 přenosů mezinárodních. Mluvilo 20 reportérů domácích a 9 zahraničních, jimž ještě dva z domácích pomáhali. (...) U každého stanoviště byla úplná rezerva zesilovačů i vedení, takže technická jistota všech přenosů byla zabezpečena. Objekty byly spojeny s kontrolní místností v Radiojournale vždy několika telefonními linkami pro vzájemné dorozumívání.“ Zvlášť byly instalovány mikrofony pro zvukovou kulisu, např. na Staroměstském náměstí pro sbor a pro zvony Týnského chrámu nebo v ložnici Národního divadla pro smuteční fanfáry. Celkem bylo v provozu 35 mikrofonů, v rezervě 11. „Velkou pružnost projevila poštovní správa, které bylo možno odevzdati seznam všech zahraničních přenosů teprve v pondělí 20. září v dopoledních hodinách; přesto poštovní správa projednala a zařídila u poštovních správ sousedních zemí během několika hodin propojení linek pro 14 zahraničních přenosů.“

Z Hradu reportovali: hlasatel a pracovník slovesného odboru stanice Ostrava F. K. Zeman a hlasatel stanice Praha František Havel; vedle nich reportéři rumunský, francouzský, belgický a dánský. Průběh průvodu na náměstí před Rudolfinem (tehdy parlamentem) reportovali: šéf literárního odboru stanice Košice Emil Rusko, reportér stanice Praha Josef Cincibus a dramaturg stanice Praha Vladimír Müller; vedle nich reportér belgický a německý reportér švýcarského rozhlasu. Od Staroměstské radnice reportoval referent školského rozhlasu (a příležitostný reportér) Miloslav Disman; vedle něho reportéři polský, francouzský, švýcarský (ti dva v jedné francouzské osobě). Od Národního divadla reportoval Ferdinand Pour. Od Wilsonova nádraží reportovali: správní pracovník stanice Bratislava Jul. Randýsek a hlasatel – programový inspektor stanice Praha Emil Vrba; vedle nich reportéři anglický, rumunský, jugoslávský a francouzský.¹⁵ Mezistanoviště, informující o průvodu smutečního průvodu Václavským náměstím, bylo obsazeno zástupcem šéfa slovesného odboru stanice Praha Vladimírem Šimáčkem (bývalý herec, divadelní a rozhlasový režisér).

Poslední cesta Prahou presidenta Osvoboditele je rámována dvěma – přibližně – půlhodinami. První z nich tvoří rozloučení, projev prezidenta Ed. Beneše na hradním nádvoří („... máme zůstat Masarykovi věrni. Luoče se s ním jménem vás všech, slibuji, že této výzvy uposlechneme. Presidente Osvoboditeli, odkazu, který jste vložil do našich rukou, věrni zůstaneme.“¹⁶). Druhou z nich vyplnilo na posledním zastavení defilé čs. armády před rakví jejího vrchního velitele. Na slovesné části reportáže se podílelo 10 českých a slovenských reportérů na stanovištích po trase smutečního průvodu, 1 pražský hlasatel mezihlášením ve studiu a s ním tlumočníci informací o průběhu pohřbu v jazycích německém, karpato-ruském (tedy rusínském) a maďarském, kteří vstupovali do toku reportáže vstupy v rozsahu 4–7 minut. Na neslovesném znění reportáže se podílely hudební skladby: sbory Svätý Václave, Ktož jsú boží bojovníci, Prausův Chorál Čechův, pochody, hrané Hudbou pěšího pluku 5 Tomáše Garrigua Masaryka, smuteční znělka Františka Škvora, čs. státní hymna a ruský vojenský chorál; dále charakteristické a symbolické zvuky: dělostřeleckých salv, svatovítského zvonu, zvonů Týnského chrámu, přeletu letadel a konečně kroků smutečních hostů v průvodu, pochodu jících vojáků a podkov koní na dlažbě ulice. Ty poslední zvuky se ozývaly zejména v závěrečném defilé a v mimořádně výrazném detailu na stanovišti u Rudolfinu, kde ing. Cincibus musel se svým popisem průvodu stát patrně v podloubí Filozofické fakulty, téměř na chodníku, zatímco jeho kolegové Rusko a Müller obhlíželi průvod s výše balkonu. Ze studia byla do reportáže mixována navíc v krátkých pasážích varhanní hudba, v níž se ozývaly charakteristické motivy svatováclavského a husitského chorálu, Sukovy Pragy, fanfár z Libuše, smutečních pochodů z Eroicy a z Nevěsty messinské. Tyto předěly členily mezi sebou pasáže celého přenosu a zároveň kryly manipulaci techniky při přechodu mezi stanovišti nebo mezi reportéry.

Reportéřské projevy nesou výrazně osobitý rukopis svých autorů. Zvláště rozdílné jsou projevy epického, literárního Dismana a zcela věcného, jakoby jen glosujícího Cincibuse.

Z reportu Dismanova: „Rakev s prezidentem Osvoboditelem zastavila se před hrobem Neznámého vojína, neznámého bojovníka od Zborova. Muži a ženy národa československého – za vaše otce, za vaše syny, kteří leží po všech bojištích světa – za vaši bolest, která se nikdy neutiší a nezapomene, za oběti, z nichž roste náš svobodný život – setkal se tu naposled mrtvý nejvyšší velitel a zakladatel československé armády na své křížovatce smrti – na cestě do věčnosti – s Neznámým vojínem. Rozloučil se se svými bojovníky, on – ze všech největší a přeče jim všem nejbližší.“

Z reportu Cincibusova: „Oči slzí. – Obnažte hlavy – skloňte čela. – Zahalena ve státní vlajku – rakev. První velitel čs. armády, první v národě, president Osvoboditel. Na dělové lafetě, tažené šestispřežím, leží schránka s ostatky Dr. Tomáše Garrigua Masaryka, prvního presidenta. – Prvního presidenta osvozených Čechoslováků. – Prostý a jednoduchý byl jeho život, prostá je cesta poslední. Smutek a bolest,

stesk je v očích nás všech. – Šest prostých vojinů doprovází rakev. Tři po každé straně. Hlavy pušek jsou skloněny. – Za rakví Jan Masaryk. A hosté smuteční. Černé úbory, obnažené hlavy. – President republiky. – Předseda poslanecké sněmovny, předseda senátu.¹⁶⁾

Plynulý a souvislý projev Dismanův má také jinou kadenci než úsečný a úsporný výraz Cincibusův, uvolňující prostor tomu, čemu se říká ‚zvuková kulisa‘ a také posluchačovu pocitu a jeho představě. Reportáž byla natáčena na desky po částech od zhruba 3 do 5 minut. Srovnáme-li oba reportéry, zjistíme, že Disman na desce č. 25, která trvá 3.45, pronesl text v rozsahu 35 řádek strojopisu, zatímco Cincibus na desce č. 22 v rozsahu 3.40 pouze 13 řádek. Ve škále mezi oběma se pohybují ostatní reportéři od svižného legata až k volnému staccatu. „Jedině Emil Vrba se v dané reportáži blíží způsobu Cincibusova projevu,“ konstatuje dr. Běhal.¹⁷⁾ Srovnáme-li Vrba s jeho kolegou na reportérském stanovišti Randýsekem, zjistíme, že Vrba za 3.45 pronesl rozsah 17 řádek, zatímco Randýsek za 4.06 celkem 33 řádek. Počet vteřin na promluvu jednoho řádku vypadá asi takhle:

Disman	0.07	Cincibus	0.17
Randýsek	0.08	Vrba	0.13

Rozdíly skutečně výrazné. Z tak pestře rozlišených hlasových projevů (a tomu odpovídajících stylistických rozdílů) se skládala mozaika reportáže.^{17a)}

Stanice Praha odvysílala v roce 1937 206 přenosů ze 63 míst v čase celkem 12 915 minut: z toho 1 přenos ze 6 míst v rozsahu 309 minut připadl na pohřeb prvního prezidenta ČSR. Jeho průběh jak podle novinových reportáží, tak podle zvukového obrazu rozhlasového byl koncipován a realizován jak se sluší velkoryse a důstojně.

Pohřební den, krom zpráv o obřadu na lánském hřbitově, uzavřelo Rekviem Antonína Dvořáka v podání pražského rozhlasového orchestru pod Otakarem Jeremiášem se sólisty Nordenovou, Krásovou, Jeníkem a Zítkem a varhaníkem B. Wiedermannem. Koncert byl vysílán simultánně, dobovým termínem „soudobě“ všemi čs. stanicemi a s nimi čtyřmi stanicemi francouzskými a třemi jugoslávskými. Poslední čtyři minuty převzala také National Broadcasting Comp. (USA) spolu s připojenou anglickou reportážní zprávou. V den pohřbu vysílalo s čs. rozhlasem v různých částech dne celkem devět zemí.⁴⁾

4.

V roce 1937 vysílal už Radiojournal také do zahraničí, a to nejen příležitostně pořady, adresované mimo republiku v běžném provozu domácího vysílání, nýbrž speciální program. Zahájil jej technický ředitel Eduard Svoboda 31. srpna 1936, v půli roku 1937 bylo již zahraniční vysílání na krátkých vlnách v plně rozvinutém provozu jak v tzv. americkém, tak v evropském pásmu. Vysílalo se z poděbradské vysílačky, která byla z radiotelegrafické stanice přebudována na radiofonní provoz v letech 1935–1936, pracovala na vlnových délkách v rozsahu 13–100 m a měla výkon 34 kW.¹⁸⁾ Zpravodajství a přednášky, „na něž je kladena největší

váha“, jsou vysílány česky, slovensky, německy, francouzsky a španělsky. „Ve výjimečných případech (pohřeb Presidenta Osvoboditele) bylo arcíř mluveno i holandsky, italsky, rumunsky, ruský a srbochorvatsky.“ Hlavním cílem vysílání byla přirozeně „včasná a věčná informace ciziny o našem politickém, kulturním, hospodářském a sociálním životě.“^{6b)}

Krátkovlnná stanice vázala mezi 14. a 21 zářím svůj program na centrální vysílání Prahy-Liblic podobně jako ostatní čs. stanice. „Valná část smutečního pořadu byla vysílána buď soudobě s Liblicemi, nebo byl pořad nahrán a reprodukován v příslušném pásmu vysílání. Byl to zejména obsáhlý (3 a půl hodiny) výňatek pořadu reportáží z pohřbu T. G. M.; tento pořad působil na naše krajany nezapomenutelným dojmem.“ Tato půlčtvrtá hodina, původně nahrávaná po pěti minutách na desky, tvoří dnes vzácný archivní dokument. (Z něho v roce 1997 vysílala Jarmila Lakosilová sestřih o 45 min.) „Sluší ještě podotknouti, že vysílání krátkovlnné stanice pro Ameriku bylo rozšířeno v době národního smutku mimořádnými denními relacemi.“⁴⁾ Je třeba připomenout, že pro domácí vysílání denně připravovala krátkovlnná stanice souhrnné zprávy (zpravidla na konec večerního vysílání) pro evropskou cizinu v jazycích, které nebyly zahrnuty mezi menšinové zpravodajské pořady a vstupy, tj. anglicky, francouzsky a italsky.

V souboru „Přednášky československého rozhlasu 19“ jsou zařazeny krom projevů československých osobností také zahraniční projevy. Publikovány byly zjevně právě na krátkých vlnách (i když jeden z nich, Blumův, je evidován také jako domácí, převzatý francouzským vysíláním). Soubor je přetiskl v originálním znění. Jde o šest významných příspěvků, které přednesli do mikrofonu: předseda francouzské vlády Leon Blum, ruský politik, historik a publicista Pavel N. Miljukov (v emigraci; natočil dva projevy: jeden rusky a druhý anglicky), britský slavista, historik a publicista R. W. Seton-Watson, britský novinář a spisovatel H. Wickham Steed, předseda jugoslávské vlády Milan Stojadinovič a předseda vlády rumunské Gheorghe Tatarescu.¹¹⁾

Několikahodinové vysílání na krátkých vlnách bylo ve smutečních dnech rozšířeno a zahraničí bylo v tomto roce oslovováno krom češtiny a slovenštiny také v němčině, angličtině, francouzštině, španělštině, portugalštině, srbštině, italštině, rumunštině, bulharštině, ruštině, holandsštině, švédštině a norštině, z toho některými z jazyků i na středních vlnách, a nichž zněly i jazyky domácích menšin maďarština, polština a rusínština.¹⁹⁾ O národní smutek se s námi dělila celá Evropa, ano, celý svět.

5.

O rok později vzpomněl ve výroční den úmrtí prezidenta hudebně-literární koncert ve večerních hodinách na stanici Praha I a jeho paralela na stanici Praha II, vysílající pro německé občany. Výročí připomněla i některá hudební čísla během dne. V programu Prahy I byly plánovány dvě přednášky. Ve školském vysílání (vedle záznamu z pohřební reportáže) vystoupení J. B. Kozáka na téma Náš největší mrtvý, v odpoledním programu výklad MUDr. J. Maixnera